

II. HELYI ÉS ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSOK MAGYARORSZÁGON

Az 1921-es helyi népszavazás Sopron és környékének Magyarországhoz tartozásáról

Előzmények

Az első világháború végén, 1918. november 17-én az osztrák államtanács bejelentette igényét Nyugat-Magyarországra. Az 1919. szeptember 10-i Saint German-i béke Ausztriának ítélte Moson, Sopron, Zala és Vas vármegyék nyugati sávját, az ún. Burgenlandnak nevezett területet, azzal az indoklással, hogy ne valósulhasson meg a tervezett csehszlovák-délszláv korridor (folyosó).

Az ezt követő trianoni béke a döntést újból megerősítette. A békediktátum Magyarország lakosságát elkeserítette, Ausztria területi követelései pedig felháborította. A magyar katonaság ennek ellenére megkezdte Burgenland kiürítését. A terület nagyobb részének – úgynevezett „A” zóna – elhagyása augusztus 27-ére befejeződött. Az úgynevezett „B” zóna átadását viszont, amelyhez Sopron és környéke is tartozott, a magyar kormány megtagadta.

A magyar kormány és az átadásra szánt területek lakossága több szálon is fegyveres ellenállást kezdeményezett, majd indított, miután Ausztria mindenfajta békés megállapodást elutasított, beleértve a mai Burgenland kettéosztását is. Önkénteseket toboroztak, és röplapokon hirdették: „*Sopron a soproniaké.*”

Augusztus 28-án Ágfalvánál zajlott le az első összecsapás a történelmi határt több helyen is átlépő osztrák csendőralakulatokkal, ahol a magyar erők visszavetették az osztrákokat. Ezzel vette kezdetét a másfél hónapig tartó nyugat-magyarországi fegyveres felkelés, amely elvezetett a soproni népszavazáshoz.

1921. szeptember 7-i csatában az osztrák megszálló erők terve az volt, hogy csatlakozásra bírják Sopront. El akarták foglalni a kutakat, hogy így kényszerítsék a várost megadásra. A magyar felkelők azonban megelőzték az osztrákokat, és az ellenség ekkor, a második ágfalvi csatában szenvedte el legsúlyosabb vereségét. Az osztrák erők ezután a történelmi határra vonták vissza csapataikat. Tulajdonképpen ennek az ütközetnek köszönhető, hogy Sopron és környéke később népszavazással dönthetett hovatarozásáról.

Az antanthatalmak, úgy tűnt, hajlottak volna arra, hogy Sopron és környéke Magyarországé maradjon. A térség nagyobb részének átadásához azonban ragaszkodtak. Bethlen István, magyar miniszterelnök arra törekedett, hogy a felkelőket eszközként használva, vagyis Ausztriára és a nagyhatalmakra egyaránt nyomást gyakorolva tárgyalóasztalhoz ültesse az osztrák kormányt, és így kényszerítsen ki egy kompromisszumos megoldást. Bethlen taktikája sikeresnek bizonyult. Elfogadva Olaszország közvetítői ajánlatát, a nagyhatalmak október 11-13-ára békéltető tárgyalásra hívták mindkét felet Velencébe.

1921. október 11-e és 13-a között Velencében Sopron és környéke sorsáról tehát az olasz diplomaták döntöttek, a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképpen az osztrák megszálló erők pedig mindenütt a történelmi határra vonultak vissza, és várták a fejleményeket.

A magyar delegáció a velencei tanácskozáson azonnal népszavazást kért Sopronra és környékére, az osztrák fél azonban ellenállt. Nem törődtek azzal, hogy a Sopron környéki lakosság mit akar, hanem ragaszkodtak a Saint German-i és trianoni békediktátum pontjaihoz. Olyan hosszan érveltek azonban álláspontjuk mellett, hogy az olaszok, elveszítve türelmüket, elfogadták a magyar területi kérést. További viták után a magyar kormány vállalta Olaszország felé, hogy leszereli a felkelőket, Ausztria pedig beleegyezett, hogy 8 nappal a terület kiürítése után népszavazás döntsön Sopron és környéke sorsáról, illetve a határkérdésben aláveti magát a Nagykövetek Tanácsának. Nem várt problémák merültek azonban fel: a szabadcsapatok, pontosabban Prónay Pál és alakulata nem engedelmeskedtek a kormány utasításainak. Csak október 31-én, Horthy Miklós kormányzó parancsára hátráltak meg, aki a hadsereg bevetését is kilátásba helyezte ellenük. További nehézségek is akadtak: IV. Károly király második visszatérési kísérlete miatt (október 21-23.) – aki az október 23-ai budaörsi csatában vereséget szenvedett –, a népszavazás dátuma kitolódott 1921. december 14-16-ára.

A velencei egyezményt azért is nagyon fontos eseménynek kell tekinteni, mert a trianoni békeszerződés által megcsonkított Magyarországnak ez volt az első diplomáciai sikere.

A népszavazás

1921. december 8-án Felső-Sziléziából antant rendfenntartó erők érkeztek Sopronba, hogy a velencei szerződés értelmében népszavazás döntsön a város és szűkebb környéke sorsáról

November 23-án látott napvilágot az ún. Népszavazási Szabályzat. Ez – többek között – leszögezte, hogy a népszavazás először Sopronban történik meg, majd a következő 8 falu szavazhat hovatartozásáról: Fertőrákos, Balf, Kópháza, Fertőboz, Nagycenk, Harka, Bánfalva és Ágfalva. A két szavazás részeredménye együtt adja majd a szavazás végeredményét. A szabályzat értelmében azok a férfiak és nők szavazhattak, akik 1921. január 1-én betöltötték 20. életévüket, a népszavazási területen születtek, ott községi illetőséggel bírtak, vagy 1919. január 1. előtt a kérdéses területen állandó lakóhellyel rendelkeztek, illetve akik 1921. január 1. óta a területen állandó lakóhellyel bírtak. Felállították az ún. Népszavazási Központi Bizottságot, a várost szavazóközvetekre osztották és 8 népszavazási bizottságot állítottak fel.

A szabályzat kimondta továbbá, hogy a szavazás titkos lesz (lásd később) és egyúttal megtiltotta az osztrák és magyar propaganda-tevékenységet. Ez utóbbit azonban nem tartották be: magyar, német és horvát röplapok "feleltek" egymással. A szavazásra jogosult polgárok nevét lajstromokba vették. A névjegyzékeket az osztrák népszavazási bizottságok december 5-e és 7-e között kapták kézhez. Sor került ekkor a kimaradtak felvételére és a jogtalanul felvettek törlésére is.

A magyar helyőrség december 12-én kivonult a városból, Ivaldi olasz ezredes pedig a választói névjegyzékekkel kapcsolatos reklamációkat befejezettnek nyilvánította. A városban azonban felügyelni kellett a rendet, mert féltő volt, hogy osztrák erők betörnek a népszavazási területre, ha az eredmény számukra kedvezőtlen lesz.

Problémát okozott azonban a jegyzékek átvizsgálása és a reklamációk is. Az osztrák fél ki akarta tolni a népszavazás dátumát december 18-ára, és ezzel egyetértett a Nagykövetek Tanácsa is. Az ún. Szövetségek Tábournoki Bizottság azonban, élve hatáskörével, önálló döntést hozott: Sopronban december 14-én, Brennbergbányán 15-én, a környező falvakban pedig 16-án tartják a szavazást.

Voksolni reggel 8 órától délután 6 óráig lehetett. Aki Magyarországra szavazott, az a következőképpen járt el: a bizottság helyiségében átadta november 25-i keltezésű szavazóigazolványát, az elnöktől pedig átvett egy kék színű (magyar) és egy sárga (osztrák) szavazócédulát, illetve egy borítékot. A fiúkében kettétépte a sárga cédulát, és azt, illetve a Magyarországot jelképező egyben hagyott kék cédulát beletette egy borítékba. A borítékot a bizottság mellé beosztott antant-tiszt dobta bele az urnába – mindenki szeme láttára. A népszavazás tehát titkos volt.

A végeredményt december 17-én hirdették ki, a soproni lapok pedig rendkívüli kiadásban adták tudtul, hogy „... *magyarok maradtunk*”.

Magyarországra 15 304 fő, Ausztriára 8 227 fő szavazott. 502 szavazat volt érvénytelen. A részvételi arány mindenütt igen magas, Sopronban 90 % feletti volt. Sopron lakosságának 72, 8 %-a, a Sopron környéki lakosságnak azonban ennél sokkal kisebb hányada nyilatkozott a Magyarországhoz való tartozás mellett. Az együttes eredmény azonban 65 %-os többséget jelentett Magyarország javára.¹

A magyar közigazgatási szervek különböző manipulációira hivatkozva – pl. halott személyek felvételére a névjegyzékbe – Ausztria megpróbálta a népszavazás eredményét érvényteleníteni. Bár e vádak egy része igaz volt, a budapesti antantképviselők és a soproni tábornoki misszió jelentései alapján a Nagykövetek Tanácsa elutasította az osztrák kérést. A Magyarország javára mutakozó 15 %-os többlet ugyanis olyan jelentős volt, hogy apró „stiklikkel” ezt semmiképpen nem lehetett elérni.

A Burgenland néven Ausztriához csatolt terület nagysága ezzel 4300 négyzetkilométerről 4020 négyzetkilométerre, lakóinak száma pedig 351 ezerről 294 ezerre csökkent. E közel 300 ezer fő 75 %-a német, 15 %-a horvát anyanyelvű volt. Egy 1923-as osztrák népszámlálás adatai szerint a burgenlandi magyarok száma 15 ezer (5 %) volt.²

1922. január 1-én zajlott le a város hivatalos átadási ünnepe. A nemzetgyűlés Sopron (törvényhatósági joggal is felruházott) városnak a magyar hazához való tántoríthatatlan ragaszkodásáért a megtisztelő **CIVITAS FIDELISSIMA** (a leghűségesebb város)

¹ Forrás: Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés, OSIRIS, 2001, 225. o.

² Forrás: Romsics Ignác: i.m.

címet adományozta, mellyel – szalagdísz formájában – a város barokk címerét is felékesítette.

A diadalmas, a magyar történelem első népszavazása túlmutatott helyi jelentőségén. Arra volt jó példa, hogy miként lehetett és kellett volna máskor is eljárni a magyar és más európai határok igazságos és kölcsönösen elfogadhatóbb kijelölésében.³

³ Ifj. Sarkady Sándor: A Nyugat-magyarországi felkelés és a soproni népszavazás című tanulmánya alapján.

Az 1989-es országos népszavazás Az ún. négyigenes népszavazás

A népszavazás

Az 1989. június 1-én elfogadott népszavazási törvény átfogó módon szabályozta a népszavazás kérdését. A népszavazásra bocsátandó kérdés megfogalmazására a kezdeményezők tettek javaslatot, annak törvényességét pedig az Országgyűlés bírálhatta felül.

A magyar jogtörténet első országos népszavazását 1989. október 31-én írta ki az Országgyűlés, az Ellenzéki Kerekasztal négy pártja (SZDSZ, Fidesz, FKGP, MSZDP) korábbi kezdeményezésére. Négy kérdésben kellett döntenet, melyek mindegyike megfelelt az egyértelműségi követelményeknek.

E négy párt nem fogadta el az első szabad parlamenti választásokat megelőző köztársasági elnök-választást (időpont), ami a Nemzeti Kerekasztal megállapodása szerint közvetlen elnök-választást jelentett volna (választási mód). A másik három kérdéstről megállapíthatjuk, hogy ezek már lezárt ügyek lettek a népszavazás időpontjára.⁴ (A parlament addig tudomásul vette, hogy a Minisztertanács a munkásörtség azonnali, jogutód nélküli megszüntetése mellett döntött, elfogadta az MSZMP vagyonáról szóló 158 oldalas pénzügyminisztériumi jelentést, illetve azt, hogy a pártok nem működhetnek munkahelyeken.). A népszavazás időpontjában tehát a kérdések közül a legnagyobb jelentősége az elsőnek volt: *„Csak az országgyűlési választások után kerüljön sor a köztársasági elnök megválasztására?”*.

A népszavazáshoz szükséges 100 000 aláírás október közepére összejött. (Ekkor még – a mai szabályozással ellentétben - 100 ezer szavazatot kellett összegyűjteni.) Az összesen 204 152 aláírás közül végül 114 470 bizonyult hitelesnek.⁵

A szavazás eredménye

Az Országgyűlés 41/1989. (XII.27.) OGY határozatában, az Országos Választási Bizottságnak az Országgyűlés elnökéhez eljuttatott tájékoztatója alapján megállapította a népszavazás eredményét.

⁴ A kérdések pontos felsorolását lsd. később A szavazás eredménye c. részben.

⁵ Forrás: Babus Endre: Népszavazás – 1989, In.: Magyarország politikai évkönyve 1990, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 209-215. o.

Eszerint az országos népszavazás – a szavazásra feltett mind a négy kérdésben érvényes és eredményes volt. A szavazáson a 7 824 775 választásra jogosult állampolgár 58, 03 %-a, azaz 4 541 077 állampolgár vett részt.

A számszerű eredmény kérdésenként a következő volt:

1. „Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 3, 11 %,
- az érvényes 4 297 751 szavazatból az IGEN szavazatok száma: 2 151 926 (50, 07%), a NEM szavazatok száma 2 145 825 (49, 93%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. A különbség 0, 14 % volt, vagyis 6101 szavazat billentette az IGEN javára a mérleget, s ezzel eldőlt, hogy az első szabad parlamenti választás előtt (időpont) biztosan nem lesz közvetlen („népszavazásos”) köztársasági elnökválasztás (választási mód) Magyarországon. Ennek megfelelően az Országgyűlés a köztársasági elnök választásának kitézéséről és a választási eljárás kérdéseiről szóló 26/1989. (XI. 10.) OGY határozatát visszavonta, a köztársasági elnök választására az országgyűlési képviselők választásáig nem került sor.

2. „Kivonuljanak-e a pártszervek a munkahelyekről?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 2, 94 %,
- az érvényes 4 310 999 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 101 958 (95, 15%), a NEM szavazatok száma 209 041 (4, 85%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. Az eredmény megerősítette a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló XXXIII. törvénynek a pártok munkahelyi létrehozására és működésére vonatkozó tilalmát.

3. „Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában, vagy kezelésében lévő vagyonról?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 2, 89 %,
- az érvényes 4 314 550 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 114 994 (95, 37%), a NEM szavazatok száma 199 556 (4, 63%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. Ezen eredmény alapján az Országgyűlés felkérte az Állami Számvevőszéket, hogy 1993. január 31-ig részleteiben vizsgálja meg az MSZP-nek (mint az MSZMP jogutódjának) a bejegyzési kérelmével egyidejűleg a bírósághoz benyújtott vagyonmérlegét, és erről az Országgyűlést tájékoztassa.

4. „*Felozlassák-e a Munkásőrséget?*” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 3, 26%,
- az érvényes 4 285 604 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 068 420 (94, 94%), a NEM szavazatok száma 217 184 (5, 07%) volt.

Tehát erre a kérdésre is IGEN választ adott az érvényesen szavazók többsége. Ez az eredmény megerősítette a Munkásőrség megszüntetéséről szóló 1989. évi XXX. törvényt.

Az 1990-es országos népszavazás A köztársasági elnök közvetlen választásáról

A népszavazás

A magyar történelem második országos népszavazását az egyik akkori ellenzéki párt, az MSZP kezdeményezte 1990 májusában abból a célból, hogy elérje a köztársasági elnök közvetlen, vagyis nép általi (népszavazással történő) választását. Az 1990. évi XL. törvény ugyanis a köztársasági elnök parlament általi választását rendelte el, ez ellen tiltakoztak a kezdeményezők.

Az Országgyűlés 1990. július 29-ére tűzte ki a népszavazást. A kérdés egyértelműen volt megfogalmazva („*Kívánja-e Ön, hogy a köztársasági elnököt közvetlen módon válasszák meg?*”), semmilyen befolyásoló elemet nem lehetett benne felfedezni.

1990. június 25-én az OVB hitelesítette az összegyűjtött, népszavazást kezdeményező aláírásokat, és elfogadta az Állami Népszégynyilvántartó Hivatal jelentését, miszerint a 199 ezer aláírásból 160 ezer hitelesíthető. Aki IGEN-nel szavaz, elutasítja, aki pedig NEM-mel szavaz, az megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, amely szerint a köztársasági elnököt Magyarországon az Országgyűlés választja.

Az előzetes közvélemény-kutatások alapján a választópolgárok 45 %-ának részvételét lehetett várni a népszavazáson, ennek ellenére csak 13, 91 %-os volt a részvétel. Ugyanakkor a szavazáson résztvevők nagy többsége támogatta a kezdeményezést: a közvetlen elnökválasztásra a szavazók 85, 9 %-a voksolt igennel.

A népszavazás érvénytelen volt, mivel a 89-es népszavazási törvény értelmében ahhoz, hogy érvényesnek és eredményesnek minősüljön egy népszavazás, az ország összes választópolgárának több mint felének érvényesen kell szavaznia, továbbá az érvényesen szavazók több mint felének a megfogalmazott kérdésre azonos választ kell adnia.

Úgy tűnt, hogy az Országgyűlés – ha akaratlanul is – az időpont kitűzésével akadályt gördített a népszavazás elé. Júliusban, a nyaralások és az aratások idején nem sokan tartózkodnak lakóhelyükön. A népszavazás (de valószínűleg mindenféle választás, stb.) szempontjából a július nagyon kedvezőtlen időpont. A választópolgárok is felelősek voltak azonban a helyzetért, hiszen ha fontosnak tartják a kérdést és állampolgári kötelességüket, akkor elmennek szavazni. Ugyanakkor a törvény lehetőséget adott arra, hogy ha valaki a népszavazás napján nem tartózkodik otthon, akkor az állandó lakhely szerint illetékes tanácsnál személyesen kérheti igazolás kiadását az ideiglenes tartózkodási helyen való szavazás érdekében.

Az 1990. július 29-ei népszavazás törvényes rendben, az előírásoknak megfelelően került megtartásra.

A szavazás eredménye

Az Országgyűlés 1990. augusztus 8-án hirdette ki a népszavazás eredményét. Eszerint, a népszavazáson a választójogosultak száma 7 820 161, a népszavazáson leadott szavazatok száma pedig 1 087 968 (13, 91 %) volt.

A leadott szavazatokból érvénytelennek minősült 9 069 (0, 84 %), az érvényes szavazatok száma pedig 1 078 899 (99, 16 %) volt, amely a választójogosultak számához viszonyítva 13, 79 %.

A népszavazás kérdésére („*Kívánja-e Ön, hogy a köztársasági elnököt közvetlen módon válasszák meg?*”) az érvényesen leadott IGEN szavazatok száma 926 823 (85, 90 %), a NEM szavazatok száma pedig 152 076 (14, 10%) volt.

A választópolgárok tehát 1990. július 29-én a törvény által az érvényességhez szükséges számban nem szavaztak, ezért a népszavazás érvénytelen volt.

Az 1997-es országos népszavazás Magyarország NATO-csatlakozásáról

Jogi háttér

1997. július 1-én a parlament elfogadta azt az alkotmánymódosító csomagot, amelynek részeként a népszavazás legfontosabb szabályait az alkotmány részévé tette.

Az új szabályozás kialakította az országos népszavazás alapvető típusait: kötelező és fakultatív, illetve ügydöntő és konzultatív (véleménynyilvánító) népszavazást különít el. A választópolgárok által kezdeményezett kötelező népszavazás eddig 100 ezer aláírást követelt meg, ez a szám most 200 ezerre nőtt, a fakultatív népszavazás esetében is 50 ezerről 100 ezerre növekedett az összegyűjtendő aláírások száma. Az országos népszavazás akkor eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint a fele, de legalább az összes választópolgár több mint egynegyede a megfogalmazott kérdésre azonos választ ad. A népszavazást az Országgyűlés rendeli el, időpontját a köztársasági elnök tűzi ki.⁶

A népszavazás

Az 1997-es népszavazási kezdeményezés nem az első volt a NATO-csatlakozással kapcsolatos népszavazási kezdeményezések sorában. A Munkáspárt népszavazási kezdeményezést nyújtott be már 1995. október 25-én. A feltett kérdés így hangzott: „*Akarja-e Ön, hogy Magyarország a NATO tagja legyen?*” Az Országos Választási Bizottság (OVB) által a törvényes határidőben hitelesített népszavazási kezdeményezést követően azonban az Országgyűlés ezt a kezdeményezést elutasította. A december 22-ei országgyűlési határozat szerint ez nem lenne időszerű, mert ebben a kérdésben a Magyar Köztársaság jelenleg nincs döntési helyzetben. Az Országgyűlés ugyanakkor kötelességének tekintette, hogy a döntéshez szükséges feltételek megismerését követően a Magyar Köztársaság NATO-hoz való csatlakozásának kérdésében népszavazást rendeljen el.

A már említett új alkotmányos szabályozás utáni első népszavazást az ellenzéki pártok (és három mezőgazdasági érdekképviselő) kezdeményezték 1997. augusztus 2-án a termőföld külföldiek általi tulajdonszerzésével kapcsolatban.

⁶ Forrás: Kukorelli István: Az országos népszavazás, 1989-1998 In.: Magyarország évtizedkönyve, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 1998, 468-477. o.

A kormány azonban az ellenzéki népszavazási eljárás megindításával párhuzamosan ugyanabban a tárgykörben maga is ügyszavazást kezdeményezett. Népszavazási kezdeményezését „társította” a NATO-csatlakozás kérdésével. A tét a népszavazáson kifirandó (föld)kérdés megfogalmazása volt, melyre egyébként a népszavazás kezdeményezői tehetnek javaslatot. A kormány által megfogalmazott javaslatok azonban az ellenzék nemtetszésével találkoztak. Az ellenzék folytatta az aláírásgyűjtést, amelyet augusztus 20-án kezdtek el. Az aláírásgyűjtő ívek viszonylag gyorsan, 1997. szeptember 18-án és október 1-én érkeztek meg az OVB-hez, amely azokat október 13-án hitelesítette.⁷ A már említett 1995-ös kezdeményezéshez képest a helyzet annyiban változott meg, hogy a NATO-n belül 1997 nyarán megszületett a döntés Magyarország meghívására.

A parlament 1997 szeptember 30-i ülésén zárta le a népszavazás kezdeményezéséről szóló vitát, s a kormány által megfogalmazott kérdéseket bocsátották szavazásra. A parlamentben többségi döntéssel a kérdések a következő formában kerültek jóváhagyásra: 1. *Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság a NATO-hoz csatlakozva biztosítsa az ország védeltségét?*, 2. *Egyetért-e azzal, hogy a hazai szövetkezet és más belföldi gazdálkodó szervezet termőföld tulajdont szerezhessen, ha tartósan mezőgazdasági tevékenységet folytat?*, 3. *Egyetért-e azzal, hogy külföldi természetes és jogi személy továbbra se szerezhessen termőföldtulajdont mindaddig, amíg a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról népszavazás nem dönt?* A határozatot az Országgyűlés 1997. október 7-én fogadta el.

Az ellenzék minden érve és tiltakozása ellenére a kormány saját kérdéseit vetette fel a szavazólapra és a parlamenten keresztül felkérte a köztársasági elnököt: november 16-ára tűzze ki a népszavazást a NATO-csatlakozásról, valamint a két földügyben megválaszolendő kérdéstről. Arra az ellenzéki kifogásra, hogy az alkotmány elsőbbséget biztosít a nép által támogatott, kötelező érvényű népszavazásnak, kormánypárti képviselők azzal válaszoltak, hogy mivel az OVB még nem hitelesítette az összegyűjtött aláírásokat, ezt a kezdeményezést a parlament még nem tudja érdemben figyelembe venni. A köztársasági elnök két nappal a parlamenti döntés után, október 9-én kiírta a népszavazást a kormány kérdései és a parlamenti döntés alapján. Időközben az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a kormány eljárását és ezzel ellehetetlenítette a parlamentnek a termőföldről szóló népszavazási kérdéseit.

A kormány az alkotmánybírósági döntést követő esti órákban megküldte az Országgyűlés elnökének javaslatát, hogy november 16-án csak a NATO-tagságról rendezzenek ügyszavazást.⁸ A kormány arra az álláspontra jutott, hogy a helyzet úgy oldható meg, hogy a már elrendelt és kiírt népszavazási csomagból elhagyja a külföldiek földszerzésére vonatkozó kérdéseket. Ezt követően az Országgyűlés hatályon kívül helyezte korábbi népszavazási határozatának a földtörvényre irányuló kérdéseit, s így a szavazólapra csak egy kérdés, az ország NATO-csatlakozása maradt.

Az Országgyűlés ügyszavazást rendelt el, ami azt jelenti, hogy a népszavazás eredménye kötelező lesz az Országgyűlésre nézve. A kérdés a következő

⁷ Forrás: Kukorelli István: i.m.

⁸ Forrás: Szoboszlai György: i.m.

volt: „Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság a NATO-hoz csatlakozva biztosítsa az ország védeltségét?”. A Magyar Köztársaság elnöke az országos népszavazást 1997. november 16-ára tűzte ki.

Az ellenzék által a földkérdésben kezdeményezett népszavazási kezdeményezést az Országgyűlés végül elutasította, mert a kérdés nem volt egyértelmű, illetve eredményes népszavazás esetén az Országgyűlést olyan jogalkotási kötelezettség terhelte volna, amelynek értelmében nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségekkel ellentétes jogszabályt kellett volna alkotnia.

A népszavazáson a magyar választópolgárok nagy többsége az ország NATO-csatlakozására voksolt, ezzel a rendszerváltás egyik fontos törekvése, az euroatlanti integrációs szervekbe történő betagozódásának egyik pillére megkapta a támogatást. Az Országgyűlés 1998. február 10-én foglalta határozatba a NATO-népszavazás végleges eredményét.

A szavazás eredménye

A Magyar Közlöny 1998/4. számában tette közzé az Országos Választási Bizottság az 1997. november 16-án megtartott népszavazás végeredményéről tájékoztató adatokat.

Eszerint a népszavazáson az ország 3 152 településén, 10 823 szavazóköri körben szavaztak az állampolgárok.

A választók nyilvántartásában lévő választópolgárok száma a szavazás befejezésekor 8 059 039 volt, ebből 3 968 668-an jelentek meg szavazóként, nem szavaztak 4 090 371-en. Az érvényes szavazatok száma 3 919 114, ebből az IGEN szavazatok száma 3 344 131, a NEM szavazatok száma pedig 574 983 volt.

Az összesített adatok százalékos arányai:

- szavazóként megjelent a választójogosultak 49, 24%-a, nem jelent meg a választójogosultak 50, 76%-a,
- a kérdésre érvényesen szavazott a megjelent választópolgárok 98, 75%-a, érvénytelenül szavazott a választópolgárok 1, 13%-a,
- IGEN választ adott az érvényesen szavazók 85, 33%-a, NEM választ adott az érvényesen szavazók 14, 67%-a,
- IGEN választ adott az összes választójogosult 41, 50%-a, NEM választ adott az összes választójogosult 7, 13%-a.

Az Országos Választási Bizottság megállapította, hogy a népszavazás eredményes volt, mert az összes választópolgár 41, 50%-a szavazott a többséget kapott válaszra. Az érvényesen szavazó választópolgárok többsége a feltett kérdésre IGEN választ adott. Az OVB választási csalásra utaló jelenséget nem tapasztalt.

IRODALOM:

- Az 1997. november 16-i népszavazás végeredménye, In.: Magyarország politikai évkönyve 1998, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 539-542. o.
- Az Országos Választási Bizottság közleménye az 1997. november 16-án megtartott népszavazás országos eredményéről In.: Magyar Közlöny 1998 január 28., 4. szám
- Az Országgyűlés 41/1989. (XII.27.) OGY határozata, In.: Magyar Közlöny, 1989. december 27., 97. szám
- Az Országgyűlés 63/1990. (VIII. 8.) OGY határozata a népszavazás eredményéről, In.: Magyar Közlöny 1990/77. szám
- Babus Endre: Népszavazás – 1989, In.: Magyarország politikai évkönyve 1990, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 209-215. o.
- Balogh S./Gergely J./Izsák L./Jakab S./Pritz P./Romsics I.: Magyarország a XX. században, Kossuth Kiadó, 1985
- Gulyás Mónika: A népszavazás intézménye – történeti-összehasonlító perspektívában In.: Politikatudományi Szemle 1999. 4. szám 107-131. o.
- Hallók Tamás: A népszavazás jogintézményének szerepe Magyarországon In.: Collega 2001/6. 3-7. o.
- Kukorelli István: Az országos népszavazás, 1989-1998 In.: Magyarország évtizedkönyve, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 1998, 468-477. o.
- Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés, OSIRIS, 2001
- Romsics Ignác: Bethlen István, OSIRIS, 1999
- Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, OSIRIS, 1999
- Szoboszlai György: A népszavazás alkotmányos helye és a politika In.: Magyarország politikai évkönyve 1998, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 103-119. o
- Tizenkét hónap krónikája In.: Magyarország politikai évkönyve 1991, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 472-477. o.
- Választópolgárok részvétele az 1997. november 16-i népszavazáson, Országos összesítés www.valasztas.hu/nep97/nep97/ro.htm
- www.valasztas.hu